

KÖZHELYEK NÉLKÜL FELTÁMADÁS TEMPLOMA, RENNES, FRANCIAORSZÁG

ÉPÍTÉSZ ARCHITECT: **ÁLVARO SIZA**

SZÖVEG TEXT: **KATONA VILMOS**

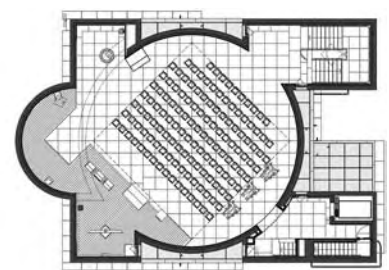
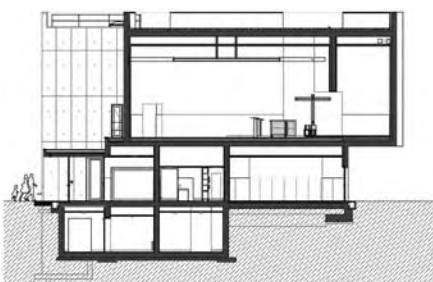
FOTÓK PHOTOS: **JOAO MORGADO**

Saint-Jacques-de-la-Lande nagyszabású ingatlanfejlesztési programja az 1990-es évek elején kezdődött. A beruházás keretében 3200 lakóház, új városháza és számos középület létesült kerületekre osztott, heterogén építészeti arculattal. A dél-rennes-i külváros ma ismert alakját egy második építési hullámban nyerte el, amelynek során a korábbinál intenzívebb beépítést alkalmaztak. A műveleteket vezető párizsi építész, Jean-Pierre Pranlas-Descours 2009-ben kereste fel Álvaro Sizát azzal a kéréssel, hogy a gyarapodó település számára egyházi központot tervezzen. Noha Bretagne-ban 40 éve nem épült új templom, az Architectural Record szerint¹ a megbízás mégis igazi sikertörténet volt: Siza, a várostervezők és az egyházi vezetőség kezdettől fogva egy nyelvet beszéltek.

Nyugat-Európa modern külvárosainak kapcsolata az újonnan létesült liturgikus központokkal ambivalens. Már nem a templom szellemi centruma hozza létre és szervezi a várost maga körül, hanem a városban keletkezett kulturális vákuumok vonzzák be az intézményeket, amelyek utólag kapnak használati jogot a piaci versenyben megkímélt telkek valamelyikére. Ezekre a súlypontokra mégis fontos társadalmi feladatot osztanak: közösséget kell teremteniük.² Az alakuló közösségek mindenütt megpróbálják felülírni a számukra kiszabott kereteket, ezért a modern külvárosi templomok viszonya a környezethez nem merülhet ki az egyoldalú formai igazodásban. Reflexiókat és kritikát várnak tőle, ha nem egyenesen újjászületést.

Siza legismertebb temploma Marco de Canaveses-ből (1990–2007) bejárta a világsajtót. A portugál kisváros temploma többé-kevésbé hagyományos kontextusban jelent meg modern misszionáriusként. Vele ellentétben Rennes nem volt híján az idők jeleinek, de nagyobb szüksége volt a szellemi megújulásra, mint elődjének. A profán tér megszentelésére a centrális térszervezés tűnt a legalkalmasabbnak, amelyet a környező lakótömb telepítése inspirált. A telket három oldalról záró, U alakú térfal csak a déli utcafrontot hagyta szabadon, de itt is egy vízvezető árok jelzi a határt. Némi fantáziával beleláthatnánk ebbe egy késő antik városi szentélykörzet tipikus elrendezését is, végpontján a kozmosz modelljével, a Pantheon kicsinyített, provinciális másával.³ Pranlas-Descours szerint Sizának egyetlen papírra vetett gondolata sem volt független a tér általános koncepciójától, noha közel 600 részletrajzot készített.

A centralizáló törekvéseket újabban a 20. század eleji

liturgikus reformmozgalmakhoz és a II. vatikáni zsinathoz szokás kötni, de mindig is jelen voltak a katolikus templomépítészetben, leglátványosabban a barokkban. A korszak ihletése gyakran felbukkan Siza terveiben Canavesestől Porto Alegre'n át Huaj'an vizen lebegő irodaházáig,⁴ de mindig különböző aspektusban. Hol az ellágyuló formák és az anyag homogenitása, hol a vertikális irány kerül a figyelem középpontjába. Rennes-ben egy négyzetbe rajzolt kör geometriai teljessége jelzi ezt a párhuzamot. Siza nemcsak a tökéletest, hanem a tökéletlent is megformálta vele az erre legalkalmasabb – mert legplasztikusabb – betonból. A cementet anyagában színezték fehérre, így aztán látszik rajta a zsalutáblák lenyomata. A hőszigetelést a szerkezet belső felén oldották meg, mert így is lehet.

A történelmi keresztény közösségek modern üzenetének része a nyitottság és a befogadás gesztusa, amelyhez gyakran közhelyként társítják a nagy üvegfülek, a nyitott udvarok és földszintes építmények architektúráját.⁵ Bár az átláthatóság ma már alapvető igény, az ellentmondásba kerülhet a hagyományos istentisztelet réteges szer-

kezetével, amely védvonalakat húz a hit misztériumai köré.⁶ Siza ezért a közösségi házat a földszinten, míg a templomot az emeleten alakította ki a tömeg látható egységének megbontása nélkül. A belső kapcsolatot egy lift és két lépcső teremti meg.

A derékszögű rendszerbe foglalt alsó helyiségcsoport egy nagy rendezvénytermet, konyhát és két irodát egyesít. A földszint széles, parapet nélküli ablakain át a város látványa könnyen belép az épületbe, de ugyanez nem mondható el a felső szintről. Az introvertált helyiség atmoszféráját Siza egyedi tölgybútorai, a márványburkolatos falak, padlók és a kézműves részletképzésű tört karú lépcsők készítik elő. A magas anyagi minőséghez társuló formai redukció a templomtérben főszerephez jut.

Már a külső épülettagolás is jelzi, hogy a templom térszervezése meglepetéseket tartogat. Négy zömök sarka között kissé hátrahúzva egy hengerpalást rejtőzik, amely keleten apszisszerű bővítéssel egészül ki. A 12 méter magas, felül feltűnően zárt kompozíció mellett mintha más kéz alkotta volna a különálló, pengefalas harangtornyot, de ezt a feszültséget feloldja néhány mesterien vezetett konzol. A nyugati homlokzat sarokrízalitjait alulról ferde lépcsőlemezek zárják, míg az apszis az udvar fölött lebeg. A homlokzat síkjából kiugró félhenger azonban – a várakozások ellenére – nem a szentély helye a templomban.

Az utolsó vacsora helyszínére utaló emeleti terem⁷ központi eleme a 14 méter átmérőjű, szabályos kör alaprajzú hajó, amelyhez keletről az említett félkörös, a befoglaló négyszög sarkain pedig egy-egy derékszögű térbővület csatlakozik. Utóbbiból kettőt a lépcsők és a sekrestye

foglalnak el, míg az apszis a két kisebb „kápolnával” a szertartással összefüggő funkciót kapott. Egy korábbi tervváltozat szerint ezek helyére egy nagyobb sekrestye került volna a liturgikus tér szigorúbb rendje mellett, de a henger oldalának áttörésével végül is a hajó terét bővítették ki. Az apszisban kapott helyet a tabernákulum, míg a kereszt a bal oldali sarokfülkében áll. Bár ez 45 fokban a déli kápolna irányába fordul, a bejáratlaltal együtt átlós tengelyt határoz meg, amely kijelöli az imairányt és abban az oltár helyét. Ehhez igazodnak a padosorok is, ami az apszist szentségi kápolnaként, a déli fülkét pedig keresztelőkápolnaként értelmezi. A templomtér tehát magában egyesíti a keresztény kultusz eredetének lehetséges liturgiátörténeti olvasatait: a centrális (udvarház) és az irányított-tengelyes tértípust (bazilika) – utóbbin belül megkülönböztetve az oltár és az oltáriszentség helyét.

A három fülke nem utolsó sorban egy-egy liturgikus installáció szkenéje is. Amolyan mediterrán szemléletű teatrinók (színházacsokák) ezek, amelyekben absztrakt szobrászi közlésmódban Jézus Krisztus életének és egyúttal a keresztény beavatásnak legfontosabb állomásaira derít fényt egy-egy felülvilágító. Bár itt található a templom egyetlen figuratív, Jézus anyját ábrázoló szobra is, legfontosabb ezek között a kereszt, amely a többivel ellentétben oldalról kap megvilágítást. Ahogy a kápolnák és a lépcsők, úgy a hajó fölött is egy négyszögletes álmennyezettel takart tetőablak bújik meg. Az ég egyenes plazmafénye megtelíti a fehér csarnokot, a külvilág projekciója egyedül a kereszt hátteréből lép be vendégként. Siza terve – mint Marco de Canavesesben⁸ – nem ábrázolja a korpust, de esetlegesnek tűnő élei között kirajzolódik egy emberi test. Üzenete ugyanaz, mint a templomé. Ereje a tökéletes eszközökkel megformált tökéletlenségében van, de ennek értéséhez minimalistának kell lenni. Egy nagyon diplomatikus, hívő minimalistának.

¹ Ana Martins: Speaking volumes. Architectural record 2018/4.

² Katona Vilmos: From Static Space to Dynamic Architecture: The Changing Principles of Contemporary European Church Architecture. Global Built Environment Review, 2015/9.

³ Mint a pergamoni Asklepion (150), az ostiai Augusteum (220) vagy a spliti Diocletianus-mauzóleum (306).

⁴ Szentirmai Tamás: Portugál óceánpart Kínában. Metszet 2017/4.

⁵ Katona Vilmos: A hit új erődjai. Keresztény közösségek építésze a változó Münchenben. MÉ Utóirat 2010/4.

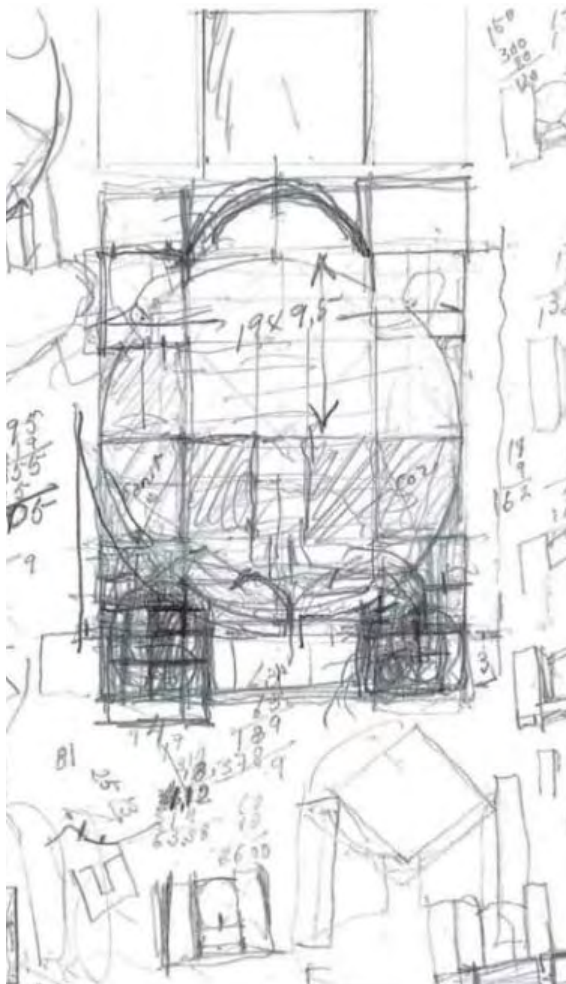
⁶ Földváry Miklós István: „Istenünk tomácaiban”. Az osztott templomtér jelentőségéről. Magyar Egyházzene, 2001-2002/2.

⁷ Mk 14,15; Lk 22,12; ApCsel 1,13.

⁸ Ld. a Sízával készült inerjút in Esteban Fernández-Cobián (szerk.): Arquitectura de losagrado. Memoria y proyecto. Netbiblo, Ourense, 2009.

ÉPÍTÉSZ // ARCHITECT:
ÁLVARO SIZA
 ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSAK // FELLOW ARCHITECTS:
**RITA AMARAL, AVELINO SILVA,
 CLEMENTE MENÉRES, ANA SILVA,
 CRISTINA FERREIRINHA, MARIA
 SOUTO MOURA**
 SZERKEZET // STRUCTURE:
**DAVID CHAMBOLLE – EVP
 BUREAU D'INGÉNIERIE DES
 STRUCTURES**
 AKUSZTIKA // ACOUSTICS:
**JULIEN SULLEROT – ACOUS-
 TIQUE VIVIE & ASSOCIÉS**
 TÁJÉPÍTÉSZET // LANDSCAPE:
ATELIER BRUEL & DELMAR
 VILÁGÍTÁS // LIGHTNING:
ALEXANDRE MARTINS – GPIC

WITHOUT CLICHÉS
RESURRECTION CHURCH, RENNES, FRANCE

The large-scale development of Rennes was managed by Jean-Pierre Pranlas-Descours French architect who contacted Álvaro Siza in 2009 to ask him to design an ecclesiastic centre for the quickly growing village. A central spatial organisation appeared to be the best choice for the consecration of the profane site, which was also inspired by the neighbouring residential block. Siza evokes the geometric completeness of a circle drawn into a square with the designs of the church. He did not only create perfection but also imperfection with it using concrete, which was the most appropriate material as it is the most sculptural too. Cement was coloured in itself white, so that they can visibly bear and preserve the imprints of louvre panels. Contained in a system of right angles, the lower rooms integrate a large-size events hall, a kitchen and two offices. Viewed through the wide windows of the ground floor, the sight of the town easily enters the building, which is not true for the upper floor. The atmosphere of the introverted room is introduced by Siza by using unique furniture of oakwood, walls and floors clad in marble, as well as a broken-line rail staircase with handicraft details. Formal reduction paired with high quality materials come into focus to define the church space. Between its four stubby corners there is a slightly retracted cylinder wall hiding, which is completed with an apse-like addition on the east side. Compared to this composition strikingly closed at the top, the free-standing campanile with a blade wall appears as if it was the work of a different architect, but this kind of tension is counteracted by some masterly led brackets. The corner projections of the western facade are finished by slanting stair sheets, whereas the apse floats above the yard.